

Carunan lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sähkömarkkinalain sekä sähköntoimitussopimusten vertailuvälineestä annetun lain muuttamisesta

Caruna Oy ja Caruna Espoo Oy (jäljempänä "Caruna") kiittävät mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sähkömarkkinalain sekä sähköntoimitussopimusten vertailuvälineestä annetun lain muuttamisesta.

Caruna tukee vahvasti esityksen tavoitetta nostaa asiakas keskiöön älyverkkotyöryhmän linjausten mukaisesti. Carunan näkemyksen mukaan tämä tarkoittaa, että asiakkaalle tarjotaan tietoa, tuodaan valinnanvaraa, vaikutusmahdollisuuksia ja perusteltuja kannustimia toimia sähköjärjestelmän kannalta optimaalisella tavalla. Caruna näkee, että esityksessä ehdotetut lainsäädännölliset muutokset ja tarkennukset ovat pääosin kannatettavia sekä valmistelemissa työryhmissä tehdyn pohjatyön sekä esitysten mukaisia ja sitä kautta hyvin ja laaja-alaisesti valmisteltuja.

Caruna haluaa kuitenkin tässä nostaa esiin huolensa siitä, kuinka tässä hallituksen esityksessä ja laajemminkin sähkömarkkinalain viimeaikaisessa kehityksessä huomioidaan ja arvioidaan esitettyjen vaihtoehtojen kustannusvaikutuksia erityisesti sähkönjakelutoiminnan osalta. Sähkönjakelun hinnoista on tullut vakiopuheenaihe julkisessa ja poliittisessa keskustelussa ja sitä vasten on vaikea ymmärtää, miksi lainsäätäjät ei tarkemmin esityksissään arvioi esitettyjen muutosten vaikutusta sähkönjakelutoiminnan kustannuksiin ja kustannustehokkuuteen. Viimeaikaisen lainsäädäntö- ja valvontakehityksen trendi on ollut lisätä merkittävästi jakeluyhtiöitä koskevia lainsäädännöllisiä velvoitteita parantamatta samaan aikaan jakeluyhtiöiden taloudellisia toimintaedellytyksiä näistä velvoitteista suoriutumiseen.

Nyt lausunnolla olevassa luonnoksessa Carunaa huolestuttaa erityisesti yllättäen ja ilman toimijoita osallistavaa valmistelua liittämismääräisyyteen esitetyt muutokset koskien pien- ja keskijänniteverkon lakisääteistä maksimaalista kohtuulliseksi katsottua liittämisaikaa. Kyse ei Carunan mielestä ole tarkennuksesta nyky-lainsäädäntöön kuten esityksessä todetaan, vaan konkreettisesta muutoksesta, jolla on merkittäviä ja negatiivisia vaikutuksia jakeluyhtiön toimintaan, kustannuksiin ja kustannustehokkuuteen. Mikäli kyseinen muutos on noussut hallituksen esitykseen Carunan liittymätilauksiin keväällä ja kesällä 2024 liittyvän uutisoinnin vuoksi, haluaa Caruna tässä yhteydessä erikseen korostaa ja tuoda esille, että tietyistä haasteista huolimatta liittymätoimitusten kokonaismäärä on kasvanut Carunan verkossa vuoden takaiseen verrattuna ja pääosa liittymistä toimitetaan edelleen samoilla aikatauluilla kuin aiemminkin.

Caruna toimittaa vuositason yhteensä noin 2500 kappaletta pien- ja keskijänniteverkon liittymiä. Historiadataan mukaan keskimääräinen toimitusaika pien- ja keskijänniteverkon liittymille on aiempina vuosina vaihdellut 5 ja 12 kuukauden välillä, jos aika lasketaan tilauksen vastaanottamisesta liittymän toimitukseen. Näyttää siis siltä, että suurinta osaa liittymistä ei ole aiemminkaan pystytty tai pystytävä tulevaisuudessakaan toimittamaan esitetyssä lakisääteisessä 6 kuukauden maksimijaksossa. Näin on siinäkin tapauksessa, että toimitusaika lasketaan vasta liittymätilauksesta. Viivettä toimittamisessa aiheuttavat erilaiset selvitykset, tilattujen ratkaisujen kompleksisuus, viiveet tarvittavien materiaalien toimitusajoissa sekä tarve koota ja yhdistää alueellista rakentamista ja välttää talvikauden rakentamista kustannustehokkuuden varmistamiseksi. Kustannusten kasvu näkyisi väistämättä ajan kanssa myös asiakkaiden hinnoissa. Caruna näkee, että vaikka on tärkeää varmistaa asiakkaiden mahdollisimman sujuva

ja nopea liittäminen, sitä ei ole järkevää tehdä mihin hintaan tahansa. Lisäksi Caruna pitää tärkeänä, että lainsäädännön rajat asetetaan sellaisiksi, että jakelutoimijan voidaan katsoa pystyvän toimittamaan valtaosa liittymistä asetetuissa määräajoissa. Ei ole kenenkään etu, jos poikkeavien tapausten määrä on suurempi kuin perustapausten, sillä tämä kasvattaa varmasti erilaisten selvityspyyntöjen ja lisäkäsittelyä vaativien tapausten määrää.

Caruna ehdottaa, että kohtuullista liittämisen maksimiaikaa määritettäessä esityksessä lisäksi täsmennetään, millaiset syyt voidaan katsoa liittymän toimitusajan osalta erityisiksi syiksi. Nähdäksemme tällaisia syitä ovat ainakin maankäytön luvituksesta johtuvat syyt ja muut verkonhaltijan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevat syyt, kuten komponenttipula tai muu poikkeama keskeisten komponenttien toimitusajoissa, jota verkonhaltijan ei ole voitu kohtuudella odottaa ennakoivan. Nämä olisi syytä kirjata esitykseen mahdollisimman tarkasti jälkikäteisten tulkintaerimielisyyksien välttämiseksi.

Mikäli lakisäätteistä liittämismahdollisuuteen kuuluvaa kohtuullisen liittämisaajan enimmäismäärää laskettaisiin pien- ja keskijänniteverkossa, olisi samaan aikaan lainsäädännöllisesti varmistettava, että lainsäädäntö tunnistaa sellaiset ennakoivat investoinnit, joita verkon kehittämiseksi olisi etupainotteisesti tehtävä nopeamman liittämisaajan takaamiseksi. Samoin lainsäädännön olisi varmistettava, että tällaisten etupainotteisten investointien mahdollistaminen sekä rahoittaminen huomioidaan sähköjakelun valvontamenetelmille asetettuja vaateita koskevissa lain kohdissa. Lisäksi olisi tärkeä huolehtia, että nykyisiä Energiaviraston liittämisperiaatteita ja liittymähinnoittelun periaatteita muokattaisiin niin, että liittymähinnat olisivat nykyistä kustannusvastaavammat sekä kattaisivat todelliset liittämisestä aiheutuvat kustannukset ja ohjaisivat liittymien sijoittelua nykyistä optimaalisemmalla tavalla. Vain näin pystytään varmistamaan sekä asiakkaan että yhteiskunnan kokonaiskustannusten tehokkuus pitkällä aikajänteellä.

Alla Caruna esittää vielä tarkemmin näkemyksensä ja mahdolliset huomiot, tarkennukset ja lisäykset sekä muutosehdotukset lausunnolla olevan hallituksen esityksen yksittäisiin kohtiin liittyen.

1. Liittämismahdollisuus ja kohtuullinen liittämisaika pien- ja keskijänniteverkossa

Carunan näkemyksen mukaan esitetty muutos pien- ja keskijänniteverkon kohtuullisen liittämisaajan enimmäismäärän asettamisesta 6 kuukauteen on tosiasiallisesti mahdoton toteuttaa, erityisesti keskijänniteverkon puolella.

Nykyinen lain kohta kuuluu *“Liittymä on kytkettävä sähköverkkoon 24 kuukauden kuluessa liittymissopimuksen tekemisestä, jos liittymän kytkemisen edellyttämät verkonhaltijan investoinnit sähköverkkoon on mahdollista toteuttaa tässä ajassa verkonhaltijan kannalta kohtuullisesti ja verkon käyttäjien suhteen syrjimättömästi.”* ja esityksen mukainen muokattu kohta on kirjoitettu seuraavasti *“Liittymä on kytkettävä sähköverkkoon liittymisen kohtuulliset tarpeet ja liittymän kytkemiseksi tarvittavat sähköverkkoinvestoinnit huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa siitä, kun verkonhaltija on vastaanottanut liittämispyyntönsä ja liittymän kytkemisen edellyttämät tiedot liittymisen sähkölaitteistoista. Kohtuullinen liittämisaika kantaverkossa ja suurjännitteisessä jakeluverkossa saa ylittää 24 kuukautta ja jakeluverkossa kuusi kuukautta ainoastaan, jos se on tarpeen liittymisen laajuuden ja teknisen toteutuksen vuoksi tai jos siihen on muita erityisiä syitä”.*

Caruna näkee esityksessä 2 merkittävää eroa nykyiseen kohtaan:

- 1) Kohtuullinen liittämisen enimmäisaika on nyt sidottu liittymissopimuksen tekemiseen, kun taas esitetyssä muutoksessa enimmäisaika sidotaan liittymispyynnön vastaanottamiseen. Tämä on mielestämme merkittävä muutos, sillä käsityksemme mukaan liittämispyyntö ei vielä sido asiakasta (eikä sen siksi tulisi sitoa jakeluverkkotoimijaakaan) mihinkään. Ainakin Carunan tapauksessa liittämiskyselyiden ja -pyyntöjen määrä suhteessa toteutuviin liittymätilauksiin ja liittymissopimuksiin on merkittävästi suurempi ja vain osa liittämispyyntöistä realisoituu liittymätilauksiksi ja liittymissopimuksiksi. Carunan historiadatan pohjalta keskimääräinen aika liittämispyyntöistä tai liittymäkyselyistä varsinaisen liittymätilauksen ja liittymissopimuksen tekemiseen on jo itsessään useita kuukausia. Siksi Caruna esittää, että enimmäisaikaraja tulisi sitoa varsinaiseen asiakastakin sitovaan liittymissopimukseen.
- 2) Toinen muutos koskee kohtuullista enimmäisaikaa liittymän toimitukselle pien- ja keskijänniteverkossa. Aiemmin esitetyn mukaisesti Carunan keskimääräinen toimitusaika liittymätilauksesta liittymän toimitukseen on aiempina vuosina ollut 5-12 kuukautta, suurin osa erityisesti keskijänniteverkon liittymistä on painottunut lähemmäs 8-12:sta kuukautta. Caruna pitää 6 kuukauden enimmäisrajaa mahdollisena toteuttaa enemmistölle liittymistä ja huonona vaihtoehtona sitä, että lakisääteinen enimmäisraja asetettaisiin sellaiseksi, että pääosa tapauksista poikkeaisi siitä. Raja on erityisen mahdollon, jos se lasketaan liittymäkyselyistä tai liittymäpyynnöistä. Caruna ehdottaa enimmäisrajan määrittämistä keski- ja pienjänniteverkossa 12 kuukauteen liittymissopimuksen tekemisestä, mutta samoilla poikkeuksilla kuin nyt esityksessä (luvitukset, verkon kehittäminen jne.). 12 kuukauden enimmäisraja mahdollistaisi paremmin myös liittymärakentamisen keskittämistä talvirakennusajan ulkopuolelle, millä olisi merkittäviä kustannuksia säästäviä vaikutuksia sekä yksittäisten liittymien rakentamisen keskittämistä esimerkiksi alueellisesti kustannustehokkuuden maksimoimiseksi. Suurjännitteisessä jakeluverkossa Caruna kannattaa enimmäisrajan pitämistä vähintään 24 kuukaudessa samoilla poikkeuksilla kuin nykyisessä laissa.

Siltä osin, kun lainsäätäjät ja hallitus haluavat varmistaa nopeamman ja kustannustehokkaamman sähköverkon ja sähköjärjestelmän etupainotteisen kehittämisen uusien asiakkaiden nopeamman liittämisen mahdollistamiseksi Caruna ehdottaa jatkokehitystä seuraaviin:

- 1) Tarvittavat lainsäädännölliset muutokset liittämistä ja verkon kapasiteetin kehittämistä tukevien ennakoivien investointien tunnistamiseksi sähkömarkkinalaissa
- 2) Tarvittavat lainsäädännölliset muutokset liittämistä ja verkon kapasiteetin kehittämistä tukevien ennakoivien investointien tunnistamiseksi ja mahdollistamiseksi valvontalaissa
- 3) Jo työn alla olevien liittymisjohtojen määrittelyä sekä tulkintaa (jakeluyhtiön oikeus rakentaa, ylläpitää ja omistaa liittymisjohtoja tai keräilyverkkoja) kehittävien lakihankkeiden nopea edistäminen

Lisäksi Energiaviraston osalta Caruna esittää

- 4) Valvontamenetelmien kehittämistä liittämistä ja verkon kapasiteetin kehittämistä tukevien ennakoivien investointien vaatiman rahoituksen turvaamiseksi

- 5) Liitämisperiaatteiden ja liittymähinnoitteluperiaatteiden päivittämistä niin, että ne edistävät nykyistä paremmin kustannusvastaavuutta ja että myös liittyjällä on kannusteita liittyä sähköverkon ja yhteiskunnan kannalta optimaalisiin kohtiin

Käytettävissä olevan jakeluverkonhaltijan kapasiteetin ilmoittamisen osalta (54b§) kolmen kuukauden päivitysväli on käytännössä usein tarpeettoman lyhyt aika ja voi johtaa tehottomuuteen. Ajantasainen tilanne vapaasta kapasiteetista ei kaikissa verkoissa ja verkonosissa muutu merkittävästi kolmen kuukauden aikana ja isojen sähköliittymien rakentamisprosessi voi kestää, tapauksesta riippuen, merkittävästi kauemminkin. Päivitykset tuleekin voida toteuttaa tarkoituksenmukaisella tavalla, jotta saavutetaan mahdollisimman suuri kustannustehokkuus.

2. Yhden laskun malli

Yhteislaskutukseen liittyvä hallituksen esitys on oletetun mukainen eikä sisällä yllätyksiä. Lähtökohtaisesti Caruna pitää esitystä kannatettavana. Jakeluverkonhaltijan kannalta suurimmat yhteislaskutukseen liittyvät haasteet koskevat verkonhaltijan ja myyjän välistä vakuutta ja/tai alv-käsittelyä, joita ei ratkota tällä lain muutoksella vaan asetuksella. Caruna pitää tärkeänä ja haluaa tässä korostaa, että tulevan vakuusmäärittelyn yhteydessä varmistetaan, ettei jakeluverkonhaltijalle muodostu velvoitetta tilittää sähköveroa valtiolle niissäkään tapauksissa, joissa vähittäismyyjä laiminlyö velvollisuutensa tilittää asiakkaan maksamat maksut jakeluverkonhaltijalle, vaan tältäkin osin myyjä huomioi tämän vakuusvastuissaan.

Lisäksi Caruna haluaa tuoda esille, että yhteislaskutusmallia on työstetty vuosia ja moni alun perin yhteislaskutuksen kehittämiseksi asetetuista tavoitteista (mm. asiakkaan kyky nähdä koko energialaskunsa yhdestä paikasta) on jo ratkaistu datan saatavuutta ja erilaisia applikaatiota kehittämällä. Tätä kehitystä on osaltaan lisännyt sähköisen laskutuksen osuuden kasvu, jonka johdosta yhä useampi asiakkaista seuraa energiankulutustaan ja energiakustannustaan tätä varten rakennettujen palvelujen kautta, ei laskulta tai laskuilta. Saattaa siis olla, että kustannus/hyöty -suhde nyt lausunnolla olevan lakimuutoksen osalta on heikompi kuin mitä se olisi aiemmin ollut.

Itse esitykseen Caruna ehdottaa, että 105 i § tekstiä muutetaan lauseen "Vähittäismyyjän on ilmoitettava jakeluverkonhaltijalle loppukäyttäjän maksulaiminlyönneistä" osalta muotoon "Vähittäismyyjän on ilmoitettava jakeluverkonhaltijalle loppukäyttäjän maksulaiminlyönneistä yhteislaskutuksen päättyessä loppukäyttäjän maksulaiminlyönneistä johtuvasta syystä". Ei ole tarkoituksenmukaista vaatia vähittäismyyjää ilmoittamaan jakeluverkonhaltijalle kaikista loppukäyttäjän maksulaiminlyönneistä. Jakeluverkonhaltijan maksuviiveiden ennakkoinnin kannalta maksulaiminlyöntien ilmoittaminen on tarkoituksenmukaista vain niissä tilanteissa, kun vähittäismyyjä päättää yhteislaskutuksen maksulaiminlyöntien vuoksi ja loppukäyttäjä siirtyy verkkomaksujen osalta jakeluverkonhaltijan laskutukseen. Jos vähittäismyyjä veloitetaan ilmoittamaan kaikista maksulaiminlyönneistä (myös silloin kun vähittäismyyjä jatkaa yhteislaskutusta), lisää tämä tarpeettomasti toimijoiden välistä tiedonvaihtoa ja tätä kautta käsittelykustannuksia.

3. Markkinapohjainen kuormanohjaus

Markkinaehtoisen kuormanohjauksen osalta esitys on odotetun kaltainen. Caruna näkee hyvänä, että kolmannen osapuolen lisäksi asiakkaalle jätetään mahdollisuus itse ohjata kuormia, jolloin verkkoyhtiön palvelu asiakkaalle voisi myös jatkua. Passiivisilta asiakkailta ei siis tulisi edellyttämään verkkoyhtiön järjestämän kuormanohjauksen poistoa, vaan tämä saisi jatkua, kunnes asiakas tekee jonkun aktiivisen toimenpiteen itse tai kolmannelta osapuolelta tilattuna.

Caruna haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että esitetyt muutokset tulevat lisäämään jakeluyhtiön kustannuksia ja tämä näkyy ajan kanssa asiakashinnoissa. Esimerkiksi joustohubin ja rajapinnan rakentamisen kulut on Carunan näkemyksen mukaan arvioitu alakanttiin ja ne olisi syytä vielä kertaalleen tarkistaa. Koska joustohubista ei ole hyötyä verkonhaltijoille, Caruna katsoo, että siihen liittyvät käynnistys- ja kehittämiskulut tulee kohdentaa 100 prosenttisesti niille toimijoille, jotka näitä palveluita hyödyntävät, eli vähittäismyymyjille ja palveluntuottajille.

4. Tehotariffi

Esityksessä valtuutetaan Energiavirasto antamaan tarkemmat määräykset tariffirakenteista. Caruna toivoo, että Energiavirasto pystyy rakentamaan riittävän yksinkertaisen ja tarkoituksenmukaisen tariffirakennemääräyksen ja hyödyntää tätä tehdessään asiaan paneutuneen työryhmän esityksiä sekä tarvittavilta osin konsultoi sidosryhmiä uudelleen, esimerkiksi tehokomponentin määrittämisen osalta.

Esityksen perusteluissa arvioidaan myös muita laskutuksen toteuttamisvaihtoehtoja, joiden osalta Caruna haluaa huomauttaa seuraavasta:

s. 29 (Tehotariffin vaikutukset loppuasiakkaisiin) todetaan *“negatiivisilta vaikutuksilta toisaalta vältyttäisiin, jos tehopohjaisia tariffeja ei otettaisi käyttöön kyseisten asiakkaiden osalta” (jos kuluttaja ei ole sähkölämmittäjä)*. Carunalla ei verkkoyhtiönä ole ajantasaista tietoa asiakkaiden lämmitysmuodoista eikä niiden muutoksista, joten verkkoyhtiö ei voi päivittää tariffia lämmitysmuodon muuttuessa, mikäli tehotariffin käyttö veloitettaisiin lailla muille kuin sähkölämmittäjille.

Tariffirakennepöytäkirjan (54§) osalta Caruna huomauttaa, että tariffirakenteiden muuttaminen ei vaikuta yksittäisen verkonhaltijan asiakkailtaan keräämien verkkopalvelumaksujen kokonaismäärään. Tariffirakenteiden muuttaminen vaikuttaa kuitenkin väistämättä verkkopalvelumaksukertymän jakautumiseen asiakasryhmien välillä. Sähkömarkkinalain 26 a §:ssä on säädetty, että verkonhaltija ei saa korottaa verkkopalvelumaksujaan yli 8 % vuodessa. Korotuksen suuruutta tarkastellaan tyyppikäyttäjryhmittäin. Tyyppikäyttäjryhmät määrittelee Energiavirasto. Tariffirakenteiden yhdenmukaistaminen voi johtaa joillekin tyyppikäyttäjryhmille 8% suurempaan hinnanmuutokseen. Tariffirakenteiden yhdenmukaistamisen mahdollistamiseksi vähintään lain esitöissä tulee selkeästi todeta, että tariffirakenteiden yhdenmukaistaminen Energiaviraston määräyksen mukaisesti on lainsäädännön edellyttämä muutos, johon ei sovelleta sähkömarkkinalain 26 a §:n mukaista sääntelyä maksujen enimmäiskorotuksesta.

